

Despre mitogeneză și lumile limbajului în poezia lui George Coșbuc

Alina BAKO

Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu, Departamentul de Studii Romane
"Lucian Blaga" University of Sibiu, Department of Romance Studies
e-mail: alina.bako@ulbsibiu.ro

About mythogenesis and the worlds of language in George Coșbuc's poetry

Our study concerns the recent book „George Coșbuc: lumile limbajului”, published at “Lucian Blaga” University Publishing House of Sibiu in 2016, on the biography and literary work of this transilvanian writer. The author, Radu Dragulescu, offers an image synthesis, an analysis who combines data documentation (as evidenced is the multitude of cited sources) with identification and application of expressive means used by the poet. Trying to fit him into a category it appears pointless, because it is important, in the opinion of the author, to renounce to the clichés and to identify the profound substance of his literary work.

Keywords: language, poetry, culture, imageries.

Peisajul literar românesc a supus, în eterogenitatea publicațiilor din ultima vreme, la o nedreaptă neglijare a unor autori de la răscrucea secolelor al XIX-lea și al XX-lea. Unul dintre aceștia este George Coșbuc, intrat în conștiința publică datorită unor poeme care trimiteau spre sămănătorism, spre influențe rurale, simțite azi ca inactuale, spre implicații politice, în contextul frământărilor sociale și dorinței de unitate deplină din veacul trecut, dar care, odată îndeplinite, nu mai suscitau interesul trezirii unei conștiințe naționale. În acest context, și cu atât mai mult cu cât, așa cum scria Constantin Noica „o cultură nu se judecă numai după operele mari și de incontestabilă valoare, ci și după realizările mici, de trudă laborioasă și vrednică, prin care se realizează cadrele, se descriu câmpurile și se delimitează interesele în mijlocul cărora va trebui să apară opere autentice.”¹, opera coșbuciană devine un tip de ancoră, de punct de sprijin pentru înțelegerea evoluției literaturii române, dar și a limbii literare și a mijloacelor de expresivitate a limbajului.

Asupra biografiei și operei literare a transilvăneanului se apleacă, cu evidentă empatie, Radu Drăgulescu, în recentul studiu *George Coșbuc: lumile limbajului*, apărut la Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, oferind o imagine de sinteză, totalizantă a personalității literare discutate. Analiza pe care o întreprinde cercetătorul îmbină datele documentare (așa cum reiese din multitudinea surselor citate) cu identificarea și aplicarea mijloacelor

expresive pe care le utilizează poetul. Încercarea de a-l încadra într-o categorie se dovedește inutilă, căci importantă este, după părerea autorului, renunțarea la clișee și identificarea esenței operei sale: „Dosarul Coșbuc poartă ștampila „poetul țărănimii”, număr de identificare 1877-1907. Dar poetul nu este exclusiv cântărețul acestei clase sociale. El nu este, în special și în mod absolut, nici pastelist, nici baladist, nici idilist sau revoluționar. El este câte puțin din fiecare. Scopul său nu este acea epopee despre care s-a vorbit atâta. Nu încearcă să arate lumii cum sunt țărani, nu îi plânge și nu îi proslăvește. El cântă românitătea, spiritualitatea, esența poporului român.”² scrie autorul. Scopul mărturisit al studiului său este astfel conturat, accentul punându-se pe ideea națională, ce răzbate din textele poetice. Adăugăm că sensul, pe care îl extragem din poezia coșbuciană, este mai aproape de ceea ce înțelegea Dumitru Stăniloae prin spiritualitate românească. Astfel, manifestându-se ca „o relație de intimitate între om și natură, care promovează atât umanitatea, cât și natura”³ spiritul românesc conține un fin echilibru, pe care Coșbuc îl surprinde în versul ritmat și rimat al creațiilor sale, reflectat dintr-un unghi discret.

În prima parte a studiului, cercetătorul face o incursiune în biografia transilvăneanului născut la Hordou (formația lingvistică a autorului determină o amplă explicație a etimologiei toponimului), urmând un periplu imaginar prin locurile formării spirituale a tânărului, plecat din sa-

tul natal și parcurgând un traseu inițiativ: Năsăud, Sibiu, Cluj, București. Fiecare capitol redă atmosfera epocii, intersecțiile providențiale ale lui Coșbuc cu personalități precum Titu Maiorescu, Ioan Slavici, sub tutela cărui scrie la „Tribuna” sau cu Spiru Haret, la București. Slavici, consideră autorul, are un rol determinant în parcursul literar al tânărului om de cultură, aflat la început de drum. Caracterul documentar al textului este evidențiat și de inserarea unor fragmente de scrisori, de cuvântări, de jurnal intim, în măsură să ofere cititorului informații suplimentare, menite să contureze nu numai destinul literar coșbucian, dar și detalii ale epocii culturale. Ansamblul informațiilor documentare pe care le aduce autorul, dovedind lectura a multiple surse, uneori contradictorii, dar menite să redea întregul adevăr asupra unor situații de fapt din biografia coșbuciană, reprezintă, fără îndoială, un plus de valoare adăugată în procesul cunoașterii aprofundate a personalității coșbuciene. Nelămurindu-ne dacă există o modalitate prin care se mai citește Coșbuc astăzi, în afara cercetătorilor interesați de aspectele istorico-literare sau lingvistice ale textului, autorul conturează partea cea mai amplă a studiului său, prin recursul la ceea ce el numește „puterea creatoare a limbajului coșbucian, generator de lumi, în special, de lumi mitologice”. Obiectivele pe care și le propune sunt enumerate metodic și conțin, pe de o parte aspectele tematice, dar și cele mitologice, identificate într-un număr impresionant de texte: „Vom prezenta poezia de diferite facturi (erotică, socială, istorică, a naturii etc.), din care vom nuanța imaginile crângului, ale vântului și apelor, imaginea femeii și a fetei, a flăcăului, a bătrânului, a dragostei trăite la felurite intensități, a jocului; lumea animalelor, a plantelor, relațiile interumane din cadrul comunității românești, relațiile ce se înfiripă între toate aceste lumi, transpunerile dintr-un plan în celălalt, elementele de basm, de legendă și cele mitologice, elementele religioase etc. Vom prezenta chipul nopții, al ploii, furtunii, soarelui, lunii, florii, cu bogăția și varietatea întrupărilor expresive.”²⁴ Sunt astfel precizate tipurile diferite de imagini, fără a face apel la teorii ale imaginarului, dar încercând să definească universul poetic coșbucian. Deși cercetătorul simte nevoia să ia distanță de textele pe care le analizează, putem percepe plăcerea analizei și implicarea afectivă. Demersul întreprins este unul amplu, atât prin corpusul textual pe care îl propune, cât și prin aria tematică abordată. Dincolo de trasarea unor linii de forță ale imaginarului poetic al lui George Coșbuc, Radu Drăgulescu analizează într-o mare parte a lucrării, substanțială și coagulată în jurul unor idei-cheie, elemente ce țin de mijloacele de exprimare. Acribia, cu care se apleacă asupra identificării unităților lexicale pertinente, statistice, pe care le realizează, numeroasele texte introduse în acest meritoriu demers, toate ținesc demonstrația existenței unei expresivități a limbajului ce poate defini un

moment al istoriei literare românești. Parcursul este același: stabilirea obiectivelor și tragerea concluziilor. „Vom realiza o statistică a unităților lexicale din punct de vedere etimologic, silabic, raporturile cuvinte vechi – cuvinte noi, cuvinte frecvente – cuvinte rare, creațiile lexicale proprii, tipurile de sens ale cuvintelor folosite, omonimia, sinonimia, antonimia, procedeele de derivare, de îmbogățire a vocabularului în general, o statistică fonologică, una a onomasticii etc. Implicațiile stilistice ale diverselor părți de vorbire au și ele rolul lor deosebit de important, care trebuie pus în lumină. Investigația noastră are drept scop recunoașterea și evidențierea mijloacelor specifice de exprimare care îl caracterizează pe George Coșbuc. Pe de altă parte vom arăta, implicit, prin ce surprinde poetul. Totodată, analizând inițial opiniile sale cu privire la limbă și datini, la stil și creație, la opera de artă, vom cerceta limba de care se folosește, limbajul pe care îl nemurește în uimitoarea sa aventură literară.”²⁵

Desfășurarea demonstrației se face plecând de la identificarea unei lacune a receptării operei lui Coșbuc, aceea a insuficienței analize a limbajului poetic. Încercând să înlăture „numeroase confuzii, interpretări fanteziste, bănuieli, supoziții, presupuneri”²⁶, cercetătorul identifică o trăsătură esențială a imaginarului poetic: „Limbajul coșbucian este generator de lumi fantastice, născute în vremurile în care, prin locurile pe care el le cântă în Poezie, pășteau inorogii și horeau ielele. Spațiul rural descris de Coșbuc nu mai exista. Tot ceea ce a cântat poetul este o iluzie.”²⁷ Remarcând că satul devine un topos existențial, autorul își structurează materia critică urmând spațiile reale care au marcat formarea tânărului Coșbuc. Cu un acut simț al detaliului, sunt enumerate datele esențiale din literatura de specialitate, fiind reținute cele care propun o viziune clară, ce corespunde tezei anunțate încă de la început.

Partea din studiu dedicată mitologiei românești este construită urmând tezele lui Romulus Vulcănescu, trăsându-se nucleele mitice fundamentale (sunt citate la bibliografie și studiile lui Lazăr Șăineanu, Tudor Pamfile, Marcel Olinescu, Victor Kernbach, Ion Goian, Ion Ghinoiu). Studii mai recente precum *Zei pastorali* (2014), dicționarul *Mitologie română* (2013), ambele aparținându-i lui Ion Ghinoiu, eseurile lui Ioan Petru Culianu din *Studii românești II. Soarele și Luna. Otrăvurile admirației* (2009) sau *Ordine și Haos. Mit și magie în cultura tradițională românească* a lui Andrei Oișteanu ar putea aduce detalii suplimentare despre această parte a textului. Concluzia autorului, la finalul acestei incursiuni în mitologia românească, este tranșantă: „Tot ceea ce intenționează poetul este o alimentare a spiritului românesc de la izvoare, o aducere a poporului la originile sale spirituale”²⁸ căci „După părerea noastră, poetul se referea la un tip aparte de epopee și a hotărât să dăruiască poporului o mitogeneză! O reconsti-

tuire, o renaștere și o retrăire a românității în esența ei.”⁹ Construirea unei mitologii este o sarcină foarte mare, pe care Coșbuc și-o însușește, dar, credem noi, nu o duce până la capăt.

În studiu apar și fragmente inedite, pe care Radu Drăgulescu le înserează din dorința de a scoate la lumină ipostaze noi, menite să împrăști imaginea lui Coșbuc. „Micul dicționar al rimelor” păstrat în manuscris este alcătuit din fragmente identificate cu ajutorul profesorului muzeograf Constantin Catalano, așa cum mărturisește însuși autorul.

Partea amplă a studiului se concentrează pe punerea în valoare și explicarea cu argumente din literatura de specialitate și printr-o abundență binevenită de exemple a melodicității, ornamentalului, imaginației sonore, a figurilor de stil, a diferitelor registre ale limbii găsite în poezii, rolul sufixelor, al prefixelor, al derivării și al schimbării valorii gramaticale, prezența diminutivelor sau aspecte precum expresivitatea abaterilor de la normele morfosintactice. Remarcăm în solidul studiu asupra limbajului exactitatea termenilor, explicațiile complexe, o muncă asiduă pentru scoaterea la iveală a sensului celui mai potrivit. Redăm un fragment, dintr-un ansamblu compact și eficient de analiză a limbajului, interesant nu numai pentru cititorul avizat, ci și pentru amatorul în căutare de informații: „Regionalismele se întâlnesc, mai abundent, în creațiile din perioada sibiană, majoritatea, inspirate din viața satului românesc: ampror = timpul către ziua, când se duc oile la pășune, miel născut la începutul anului (Tulnic și Lioara), bândurică = diminutivul lui bandură, «cârpă», cu origine necunoscută (Draga mamei)1196, glajă = sticlă (ungurism din germ. Glas, atât cu semnificația geam-material, cât și laboș = vas de bucătărie (cu trei picioare), din tablă smălțuită, fontă, lut etc., care servește la prăjit; cratiță, tigeaie; din magh. lăbos (Un Pipăruș modern), mejdă = hat, răzor, hotar care desparte două proprietăți, din v. sl. мѣжа, magh. mesda, mezsde, mesde (Tulnic și Lioara), pult = sertar, pupitru, teighea, din germ. Pult, cf. magh. pult (Pipăruș viteaz), struț = buchet, podoabă pentru pălărie purtată mai ales de flăcăi, păun din lat. struthio, -onis, it. struzzo, germ. Strauss; șluc = înghițitură, din germ. Schluck, cf. magh. slukk (Un Pipăruș modern)1197, șod = amuzant, hazliu, nostim, ciudat, bizar, din magh. sod (Filozofii și plugarii), trafică = tutungerie, din germ. austriac Traffik, cf. traffik (Un Pipăruș modern), vâj = moș, moșneag, cf. ghiuj din alb. ġüş, cf. gânj (Filozofii și plugarii).”

Este interesantă și dovedește o analiză cantitativă eficientă și statistica pe care o face lingvistul. Astfel, analizând poeziile în care domină stilul direct și pe cele în care e preponderent cel indirect, se observă că „dintr-un total de 429 texte, 219 au la bază dialogul, 88 sunt adresări directe ale autorului, 122 sunt compuneri în stil indirect. Obținem, așadar, o proporție de 71,56% poezii în stil di-

rect.”¹⁰ La fel se întâmplă și în evidențierea situației privind prezența numelor proprii în text.

Autorul mărturisește că utilizarea unui ansamblu atât de eterogen de instrumente de analiză și metode de lucru vine din dorința de a oferi o imagine totalizantă asupra operei lui George Coșbuc. Trecerea rapidă de la detaliile biografice, la identificarea și explicarea simbolurilor din mitologia românească, de la studiile cantitative la analizele tematice pot deruta la început cititorul, dar, după parcurgerea atentă a deloc puținelor pagini (cartea conține 760) impresia generală este aceea a unui studiu doct, care formulează judecăți de valoare, anteamază idei de ansamblu, generice, introduce idei critice ale contemporanilor și cercetătorilor operei coșbuciene și care poate deveni un instrument ce nu poate fi conturnat în analizele viitoare ale operei lui George Coșbuc.

Note:

1. Constantin Noica, *Istoricitate și eternitate*, Editura Capricorn, București, 1989, p.13.
2. Radu Drăgulescu, *George Coșbuc: lumile limbajului*, Editura Universității Lucian Blaga, Sibiu, 2016, p.9.
3. Dumitru Stăniloae, *Reflecții despre spiritualitatea poporului român*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1992, p. 9.
4. Radu Drăgulescu, *op.cit.*, p.16
5. *Ibidem*, p.17.
6. *Ibidem*, p.13.
7. *Ibidem*, p.14.
8. *Ibidem*, p.156.
9. *Ibidem*, p.158.
10. *Ibidem*, p.456.

Bibliography:

Culianu, Ioan Petru, *Studii românești II. Soarele și Luna. Otrăvurile admirației / Romanian Studies II. The Sun and the Moon. The Poisons of Admiration*, Iași, Polirom, 2009.

Drăgulescu, Radu, *George Coșbuc: lumile limbajului / George Cosbuc: the language worlds*, Editura Universității Lucian Blaga, Sibiu, 2016

Ghinoiu, Ion, *Zei pastorali / Pastoral gods*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2014.

Ghinoiu, Ion, *Mitologie română / Romanian Mythology*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2013.

Noica, Constantin, *Istoricitate și eternitate / Historicity and Eternity*, Editura Capricorn, București, 1989

Oișteanu, Andrei, *Ordine și Haos. Mit și magie în cultura tradițională românească / Order and Chaos. Myth and Magic in traditional Romanian culture*, Iași, Polirom, 2004.

Stăniloae, Dumitru, *Reflecții despre spiritualitatea poporului român / Reflections on the spirituality of the Romanian people*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1992.